

تأثیر چالش‌های ترند فضای مجازی بر هویت نوجوانان

به گفته یک روانشناس تربیتی، برنامه‌های تلویزیونی و مجازی تأثیر زیادی روی رفتار و گفتار نوجوانان می‌گذرانند؛ چون آن‌ها به دنبال الگو و هویت‌سازی هستند.

به گفته یک روانشناس تربیتی، برنامه‌های تلویزیونی و مجازی تأثیر زیادی روی رفتار و گفتار نوجوانان می‌گذرانند؛ چون آن‌ها به دنبال الگو و هویت‌سازی هستند.

به گزارش نصر، فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی در سال‌های اخیر به بستری برای ارتباط و تبادل اطلاعات و حتی انتقال فرهنگ میان افراد و ملت‌ها تبدیل شده‌اند و همه ما احتمالاً بارها شاهد فراگیر شدن محتواها و چالش‌های فراملی در این فضای بی‌حد و مرز بوده‌ایم.

چالش‌هایی که می‌توانند به ویژه بر افکار و رفتار قشر نوجوان تأثیر قابل توجهی داشته باشند و در مواردی حتی باعث نگرانی خانواده‌ها نیز بشوند.

چالش‌های اشک با چسب داغ نیز یکی از چالش‌هایی بود که اخیراً در فضای مجازی میان دختران نوجوان ژاپنی، پرتعداد شده بود. به نقل از یورونیوز، این سبک آرایشی که به نام «آرایش اشک سه بعدی» شناخته می‌شود، ظاهر احساسی و آسیب‌پذیر به دختران می‌بخشد گویی در حال گریه هستند. این سبک ابتدا در برنامه ژاپنی «نینوسان» معرفی شد و از آن زمان توجه دختران دبیرستانی ژاپن را جلب کرده است. این چالش شبکه‌های اجتماعی در ژاپن و چین با انتقادات زیادی روبرو شده است. به دنبال اهمیت رفتارهایی که در فضای مجازی ترند می‌شوند و تأثیراتی که می‌توانند بر نوجوانان داشته باشند، گفت وگویی مفصلی با دکتر فریبرز درتاج، روانشناس تربیتی و معاون پژوهشی سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره کشور داشته‌ایم تا اطلاعاتی درباره اثرگذاری شبکه‌های اجتماعی و نحوه مواجهه با آن‌ها کسب و در راستای افزایش آگاهی‌ها در این باره استفاده کنیم.

تأثیرگذاری یک برنامه تلویزیونی یا مجازی روی رفتار و گفتار نوجوانان چقدر است؟

فریبرز درتاج، روانشناس تربیتی در گفت‌وگو با خبرنگار باشگاه خبرنگاران جوان مطرح کرد: «تأثیر برنامه‌های تلویزیونی و مجازی بر رفتار و گفتار نوجوانان، با توجه به ماهیت فراگیر رسانه‌ها در فرهنگ جوانان معاصر، در تحقیقات دانشگاهی و گفت‌وگوهای عمومی مورد توجه قرار گرفته است. به ویژه نوجوانان که بیشتر تأثیرپذیر هستند؛ اغلب رفتارها، نگرش‌ها و سبک‌های ارتباطی را که در قالب‌های رسانه‌ای مختلف، از نمایش‌های تلویزیونی فیلم‌نامه‌شده تا پلت‌فرم‌های رسانه‌های اجتماعی به تصویر کشیده شده است، تقلید می‌کنند. این پدیده منجر به تحقیقات گسترده‌ای در مورد این‌ها که چگونه رسانه‌ها هم به عنوان عامل اجتماعی و هم یک کانال‌سور بالقوه برای تغییرات در هویت و رفتار نوجوانان عمل می‌کنند، انجامیده است.»

فریبرز درتاج ادامه داد: «مطالعات نشان داده‌اند که قرار گرفتن در معرض خشونت رسانه‌ای می‌تواند با رفتارهای پرخاشگرانه در نوجوانان مرتبط باشد؛ در حالی که به تصویر کشیدن محتوای جنسی ممکن است بر فعالیت‌های جنسی اولیه و نگرش به روابط تأثیر بگذارد. برنامه‌های تلویزیونی و مجازی تأثیر زیادی روی رفتار و گفتار نوجوانان می‌گذرانند؛ چون در این سن، آن‌ها به دنبال الگوها و هویت‌سازی هستند. نوجوانان اغلب تحت تأثیر شخصیت‌ها، موضوعات و محتوای برنامه‌هایی قرار می‌گیرند که به تماشای آن‌ها می‌پردازند. البته این تأثیرات بسته به نوع و محتوای برنامه می‌توانند مثبت یا منفی باشند.

این روانشناس تربیتی درباره تأثیرات مثبت و منفی این‌ها نیز توضیح داد:

تأثیرات مثبت:

- آموزش و یادگیری مهارت‌ها: برنامه‌هایی که مهارت‌های اجتماعی، ارزش‌های اخلاقی یا اطلاعات مفید ارائه می‌دهند، می‌توانند نقش‌سازنده‌ای در زندگی نوجوانان داشته باشند. به عنوان مثال، برنامه‌های علمی یا انگیزشی ممکن است الهام‌بخش باشند.
- تقویت همدلی و درک دیگران: سریال‌ها یا مستند‌هایی که به مسائل اجتماعی می‌پردازند، می‌توانند نوجوانان را به درک بهتر مشکلات و چالش‌های دیگران هدایت کنند.
- ایجاد انگیزه و هدف: نمایش‌های مرتبط با موفقیت افراد می‌توانند نوجوانان را تشویق کنند تا برای اهداف خود تلاش کنند.

تأثیرات منفی:

- عادی‌سازی رفتارهای نامناسب: اگر برنامه‌ها رفتارهای منفی مثل خشونت، قلدری، مصرف مواد مخدر یا روابط ناسالم را عادی جلوه دهند، ممکن است نوجوانان بدون درک پیامدها، این رفتارها را تقلید کنند.
- تغییر زبان و گفتار: محتوای مجازی که از زبان کوچه‌بازاری یا بی‌ادبی استفاده می‌کند، می‌تواند روی نوع گفتار نوجوانان اثر

بگذارد.

۳) ایجاد انتظارات غیر واقعی: برنامه‌هایی که سبک زندگی‌های لوکس یا ظاهرهای غیرواقعی را نمایش می‌دهند، ممکن است باعث شوند نوجوانان نسبت به زندگی خود احساس نارضایتی پیدا کنند.

۴) تقویت کلیشه‌ها: برخی برنامه‌ها ممکن است کلیشه‌های جنسیتی، فرهنگی یا اجتماعی را تقویت کنند و نوجوانان را درگیر دیدگاه‌های محدود و غیرمنعطف کنند.

چگونه می‌توان اثرات منفی فضای مجازی را بر نوجوانان کاهش داد؟

فریبرز درتاج درباره کاهش اثرات منفی فضای مجازی بر نوجوانان راهکارهایی را مطرح کرد و درباره آن‌ها توضیحاتی ارائه داد که در ادامه به آن‌ها پرداخته شده است.

۱) انتخاب محتوای مناسب: والدین و مربیان می‌توانند به نوجوانان در انتخاب برنامه‌های مناسب کمک کنند.

۲) بحث درباره محتوا: تماشای مشترک برنامه‌ها و بحث درباره پیام‌ها و مفاهیم آن‌ها به نوجوانان کمک می‌کند تا دید انتقادی تری نسبت به محتوا داشته باشند.

۳) تنظیم زمان استفاده: محدود کردن مدت زمان تماشای تلویزیون یا استفاده از فضای مجازی می‌تواند اثرات منفی را کاهش دهد.

۴) تقویت مهارت‌های فکری و اجتماعی: آموزش مهارت‌های تفکر انتقادی به نوجوانان کمک می‌کند تا تأثیرات منفی را بهتر شناسایی و مدیریت کنند.

به طور کلی، تأثیر برنامه‌ها اجتناب‌ناپذیر است؛ اما با انتخاب درست و آگاهانه می‌توان این تأثیرات را در مسیر مثبتی هدایت کرد.

این روانشناس تربیتی افزود: «علاوه بر این‌ها، ظهور رسانه‌های اجتماعی پویایی‌های جدیدی را در توسعه زبان و شکل‌گیری هویت معرفی کرده است؛ به طوری که نوجوانان از سبک‌های عامیانه و ارتباطی استفاده می‌کنند که منعکس‌کننده چشم‌انداز دیجیتال است که با آن درگیر هستند. این دوگانگی بر تأثیر متقابل بین مصرف رسانه و رشد نوجوانان تأکید می‌کند. مناقشات زیادی پیرامون این موضوع اغلب بر نمایش ایده‌آل‌ها و رفتارهای غیرواقعی در رسانه‌ها، به ویژه در تلویزیون واقعیت و رسانه‌های اجتماعی متمرکز است که می‌تواند درک نوجوانان از واقعیت و ارزش خود را مخدوش کند.

منتقدان استدلال می‌کنند که چنین بازنمایی‌هایی ممکن است منجر به نتایج منفی، از جمله مسائل مربوط به تصویر بدن و ارزش‌های مادی گرایانه شود؛ زیرا نوجوانان تلاش می‌کنند تا از شیوه‌های زندگی اغلب دست‌نیافتنی ارائه شده در شبکه‌های اجتماعی تقلید کنند.

برعکس، طرفداران رسانه، پتانسیل آن را برای تأثیر مثبت برجسته می‌کنند و معتقدند که محتوایی که به دقت تنظیم شده است، جاه‌طلبی را القا می‌کند، خلاقیت را تقویت می‌کند و تعاملات اجتماعی سالم را ترویج می‌دهد. به ویژه با فراگیر شدن رسانه‌های اجتماعی، درک تأثیرات ظریف رسانه‌ها بر رفتار و گفتار نوجوانان واجب است. این گفت‌وگوی مداوم به دنبال کشف این موضوع است که چگونه رسانه‌ها نه تنها هویت‌های فردی، بلکه هنجارها و انتظارات اجتماعی گسترده‌تری را برای جوانان امروزی شکل می‌دهند.

از نظر روانشناسی فضای مجازی چقدر قابلیت دارد که یک چالش یا فرهنگ را بین مرزها جابه‌جا کند؟

قابلیت فضای مجازی برای تسهیل حرکت چالش‌ها و مبادلات فرهنگی در سراسر مرزها، حوزه قابل توجهی از مطالعه در روان‌شناسی و جامعه‌شناسی معاصر است. این کاوش بررسی می‌کند که چگونه پلت‌فرم‌های دیجیتال، به ویژه رسانه‌های اجتماعی، به عنوان مجاری برای انتشار فرهنگی عمل می‌کنند و تعاملات آنی را در میان جمعیت‌های مختلف ممکن می‌سازند. همان‌طور که اینترنت در حال تکامل است، به فضایی حیاتی برای به اشتراک گذاشتن ایده‌ها، روند‌ها و جنبش‌های اجتماعی تبدیل شده که نشان‌دهنده انحراف از اشکال سنتی ارتباطات است که اغلب توسط محدودیت‌های جغرافیایی محدود می‌شدند.

فضای مجازی که به دلیل پتانسیل دوگانه‌اش قابل توجه است، هم تبادلات فرهنگی را غنی می‌کند و هم چالش‌هایی مانند تصاحب فرهنگی، انتشار اطلاعات نادرست و تقویت کلیشه‌ها را ایجاد می‌کند. انتشار سریع پدیده‌های فرهنگی که اغلب به روند‌های ویروسی تشبیه می‌شود، می‌تواند منجر به درک سطحی شود که نادیده گرفته می‌شود. چالش‌های مربوط به شکاف دیجیتال و سطوح مختلف دسترسی به فناوری، مشارکت عادلانه در مبادلات فرهنگی را پیچیده‌تر می‌کند و خطر حذف صداها یا حاشیه‌راندگی را به خطر می‌اندازد.

به طور خلاصه، در حالی که فضای مجازی دارای پتانسیل قابل توجهی برای پل زدن شکاف‌های فرهنگی و تقویت درک جهانی است، همچنین بررسی انتقادی ملاحظات اخلاقی و پویایی‌های روانشناختی موجود در جنبش‌های فرهنگی فرامرزی را ضروری می‌کند. همان‌طور که فناوری‌های دیجیتال به تکامل خود ادامه می‌دهند، تأثیر آن‌ها بر تبادل فرهنگی و کنش جمعی همچنان یک حوزه محوری برای تحقیقات و گفتمان‌های جاری است.

فضای مجازی یک محیط دیجیتالی گسترده است که شبکه‌ها و پلتفرم‌های به هم پیوسته را در بر می‌گیرد و ارتباطات، تجارت، آموزش و تعامل اجتماعی را تسهیل می‌کند. این به عنوان یک ابزار قدرتمند برای پیشرفت‌های اجتماعی مثبت، ترویج نوآوری،

اتصال و دسترسی به اطلاعات در بخش های مختلف عمل می کند. مزایای قابل توجه فضای مجازی شامل تقویت ارتباطات از طریق رسانه های اجتماعی، تقویت رشد اقتصادی از طریق تجارت الکترونیک، ارتقای آموزش با منابع آنلاین و حمایت از مشارکت مدنی از طریق خدمات دولتی است. با این حال، پرداختن به پتانسیل رویداد های منفی، مانند زورگویی سایبری، اطلاعات نادرست و نقض حریم خصوصی که مشکلات قابل توجهی را برای کاربران و موسسات به طور یکسان ایجاد می کند، بسیار مهم است.

همان طور که گفته شد؛ فضای مجازی به دلیل گستردگی، سرعت انتقال اطلاعات و دسترسی آسان، یکی از تأثیرگذارترین ابزارها در جابه جایی فرهنگ ها، چالش ها و ترند ها بین مرزها است. این قدرت به واسطه ویژگی های زیر شکل گرفته است:

(۱) دسترسی جهانی: افراد در هر نقطه ای از دنیا می توانند به محتوا های یکسان دسترسی داشته باشند. به همین دلیل، یک چالش محلی می تواند به سرعت جهانی شود.

(۲) سرعت انتشار: ویدئوها، تصاویر و متن ها در عرض چند دقیقه یا ساعت می توانند میلیون ها نفر را درگیر کنند.

(۳) الگوریتم های شبکه های اجتماعی: پلتفرم ها مانند اینستاگرام، تیک تاک و توییتر، با نشان دادن محتوا های محبوب و ویروسی به افراد بیشتری، به رشد و گسترش یک ترند کمک می کنند.

(۴) اثرگذاری افراد مشهور (اینفلوئنسرها): افراد با دنبال کنندگان زیاد با شرکت در چالش ها یا تأیید یک فرهنگ، نقش بزرگی در ترویج آن دارند.

(۵) حس تعلق و مشارکت: چالش ها یا فرهنگ های خاصی که جذاب و ساده باشند (مانند چالش های رقص، ویدئو های طنز یا جنبش های اجتماعی) افراد را ترغیب می کنند که خودشان نیز شرکت کنند و این موج را تقویت کنند.

چطور می شود از این فضا استفاده های مثبت کرد و جلوی اتفاقات منفی را گرفت؟

استفاده های مثبت از فضای مجازی، نحوه تعامل افراد و سازمان ها را تغییر داده و امکان ارتباطات و همکاری جهانی بی سابقه را فراهم کرده است. پلتفرم هایی مانند فیس بوک و توییتر یا همان ایکس_امروزی تعاملات اجتماعی را متحول کرده اند و با ایجاد ارتباط بین افراد در سراسر جهان، جنبش هایی را برای تغییر اجتماعی فعال کرده اند. علاوه بر این، غول های تجارت الکترونیک مانند آمازون بازار را تغییر شکل داده اند، فرصت هایی را برای کارآفرینان فراهم کرده اند و به رشد اقتصادی کمک کرده اند؛ در حالی که آموزش آنلاین به طور فزاینده ای در دسترس قرار گرفته است و تضمین می کند که یادگیری می تواند با نیازها و زمینه های مختلف، به ویژه در طول بحران هایی مانند همه گیری کووید ۱۹ سازگار شود.

همچنین، فضای مجازی مملو از خطراتی است که می تواند منجر به پیامد های نامطلوب شود، از جمله آزار و اذیت اینترنتی و آزار و اذیت آنلاین که می تواند اثرات شدیدی بر سلامت روان و رفاه داشته باشد. علاوه بر این، گسترش اطلاعات نادرست می تواند اعتماد عمومی را تضعیف و درک واقعیت را مخدوش کند. به این ترتیب، ابتکارات با هدف ارتقای شهروندی دیجیتال و تقویت چارچوب های امنیت سایبری ضروری است. در کاهش این خطرات با پرورش فرهنگ مسئولیت پذیری، ذی نفعان می توانند در جهت ایجاد یک محیط دیجیتال امن تر کار کنند.

به طور خلاصه، در حالی که فضای مجازی پتانسیل بسیار زیادی برای تغییرات مثبت ارائه می کند، به طور همزمان چالش هایی دارد که نیازمند تلاش های هماهنگ افراد، سازمان ها و دولت ها است تا اطمینان حاصل شود که منافع آن به حداکثر و خطرات آن به حداقل می رسد. از طریق آموزش، اقدامات امنیتی بهبود یافته و همکاری بین المللی، اهداف دوگانه استفاده از فضای سایبری به طور مثبت و در عین حال جلوگیری از رویداد های منفی را می توان به طور موثر دنبال کرد.

به منظور استفاده های مثبت از فضای مجازی و بهره برداری مثبت از این فضا، می توان اقدامات زیر را انجام داد:

(۱) آگاهی رسانی و آموزش: از فضای مجازی برای انتقال اطلاعات درست، آگاهی رسانی درباره موضوعات مهم (مانند محیط زیست، بهداشت یا مسائل اجتماعی) استفاده شود.

مثال: کمپین های جهانی مانند Ice Bucket Challenge که به آگاهی رسانی درباره بیماری ALS کمک کرد.

(۲) ایجاد فرهنگ های مثبت: ترویج عادت های خوب (مثل کتاب خوانی، ورزش یا کمک به دیگران) از طریق محتوا های جذاب.

(۳) ایجاد فرصت های شغلی: فضای مجازی ابزار قدرتمندی برای کارآفرینی و معرفی کسب و کار های محلی به جهان است.

(۴) تقویت همبستگی اجتماعی: استفاده از هشتگ ها یا چالش هایی که افراد را به حمایت از یکدیگر تشویق می کنند.

چگونه جلوی تأثیرات منفی را بگیریم؟

(۱) سواد رسانه ای (Media Literacy):

. آموزش افراد (خصوصاً نوجوانان) درباره چگونگی تشخیص اطلاعات درست از نادرست.

. حساس سازی نسبت به اثرات مخرب چالش های خطرناک یا محتوا های مسموم.

(۲) نظارت و کنترل محتوا:

. والدین و معلمان باید استفاده از فضای مجازی توسط کودکان را مدیریت کنند.

. پلتفرم ها باید مسئولیت بیشتری در حذف محتوا های مضر بر عهده بگیرند.

(۳) قوانین و مقررات سخت گیرانه:

. کشور ها می توانند قوانینی برای کنترل اطلاعات کاذب، نفرت پراکنی یا چالش های خطرناک تصویب کنند.

۴) ایجاد آلترناتیو های محتوای مفید:

. اگر محتوا های سرگرم کننده و آموزنده به اندازه کافی تولید و ترویج شوند، کاربران کمتر به سمت محتوای مخرب گرایش پیدا می کنند.

مثال هایی از چالش ها و فرهنگ سازی ها و سخن پایانی

۱) چالش های مثبت: مثل چالش های محیط زیستی، فعالیت های خیریه یا ورزشی.

۲) چالش های منفی: مثل چالش هایی که خطر جانی دارند (مانند چالش تاییدپاد که نوجوانان را به خوردن مواد شوینده تحریک می کرد).

به طور خلاصه، فضای مجازی ابزاری دو لبه است؛ با نظارت و برنامه ریزی، می توان از قدرت آن برای اهداف مثبت استفاده کرد و از جنبه های منفی آن جلوگیری کرد.

خبرگزاری تحلیلی خبرآنلاین